

10 SỰ KIỆN NỔI BẬT CỦA KINH TẾ THẾ GIỚI NĂM 2022

Lê Đình Tự *

Năm 2022 tiếp tục khó khăn, thách thức với các quốc gia trên toàn cầu do đại dịch Covid-19 chưa đến hồi kết, trong khi lại bùng phát chiến sự Nga - Ucraina. Hệ lụy kéo theo cuộc khủng hoảng khí đốt ở châu Âu, lạm phát cao và chính sách thắt chặt tiền tệ ở nhiều nước,... ảnh hưởng nặng nề đến kinh tế thế giới. Sự nỗ lực vượt khó của chính phủ và người dân các nước đã cơ bản kiểm soát dịch bệnh, từng bước phục hồi và phát triển kinh tế. Trên cơ sở đó, có thể bình chọn 10 sự kiện nổi bật của kinh tế thế giới năm 2022 như dưới đây:.

1. Trái với kỳ vọng & dự báo đầu năm, kinh tế thế giới (KTTG) tăng trưởng thấp

Ước tính GDP thực của thế giới năm 2022 tăng khoảng 2% so với 4,5% dự báo đầu năm. Ban đầu, đa số đều cho rằng, khi đã cơ bản khống chế được đại dịch COVID-19 thì kinh tế thế giới sẽ tiếp tục đà tăng trưởng của năm 2021. Nhưng khá bất ngờ, từ ngày 24/2 bắt đầu cuộc cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc, biểu hiện cụ thể bằng xung đột quân sự Nga - Ucraina khiến cho kinh tế thế giới bị tổn thương nghiêm trọng. Cùng với mức tăng trưởng thấp hơn kỳ vọng đó là sự tăng trưởng cũng không như mong đợi của các nền kinh tế có vai trò dẫn dắt, với mức tăng GDP lần lượt là: Mỹ 1,6%, Trung Quốc 3,0%, EU 2,7%, Nhật Bản 1,4%, các nước đang phát triển 4,5% (riêng Việt Nam đạt mức khá cao:

8%). Qua thực trạng đáng buồn này, có thể khẳng định rằng, một khi chính trị bất ổn, nhất là xảy ra xung đột quân sự, thì khó có thể đạt tăng trưởng khả quan về kinh tế dù là ở phạm vi quốc gia, khu vực hay toàn cầu.

2. Khủng hoảng năng lượng kéo dài tại châu Âu, càng trầm trọng hơn trong mùa đông này

Nguyên nhân trực tiếp là chiến sự tại Ucraina kéo theo các lệnh trừng phạt của Mỹ và phương Tây (9 gói kể từ 24/2 đến giữa tháng 12, chủ yếu là cấm nhập khí đốt, áp giá trần đối với dầu mỏ của Nga) khiến châu Âu rơi vào tình cảnh “gậy ông đập lưng ông”: thiếu trầm trọng nguồn cung dầu khí (giá rẻ) từ Nga, trong khi bản thân châu Âu không có đủ, nguồn nhập khẩu thay thế từ Mỹ, Canada, Trung Đông phải chịu giá cao hơn và cần có thời gian, mà mùa đông năm nay được dự báo lạnh và kéo dài hơn do ảnh hưởng của hiện tượng Nalina, khiến giá năng lượng (dùng cả cho sản xuất công nghiệp lẫn sưởi ấm) tăng cao, bắt cháp các gói hỗ trợ tài chính của các chính phủ và hạn chế tiêu dùng của người dân. Vì thế, trong năm 2022 châu Âu đã phải tiêu tốn thêm tới 1.000 tỷ USD, chính phủ các nước EU đã chi hơn 700 tỷ USD để hỗ trợ doanh nghiệp và người dân bù đắp thiệt hại (*Bloomberg* 18/12 dẫn số liệu thị trường). Tình trạng này chưa có dấu hiệu kết thúc, mà ngược lại, có khả năng còn tiếp tục trong năm 2023, vì sau

* Trường Đại học Ngoại ngữ - Tin học TP Hồ Chí Minh

mùa đông này, châu Âu vẫn sẽ phải nạp thêm vào kho dự trữ khí đốt mà không có nguồn cung từ Nga, đồng nghĩa họ sẽ phải mua khí tự nhiên hóa lỏng (LNG) từ Mỹ, Canada, Qatar với giá cao hơn để thay thế. Trong khi đó, mặt hàng LNG trên thế giới được dự báo vẫn sẽ khan hiếm tới năm 2026, thời điểm các nước xuất khẩu, như Mỹ, Qatar có thể bắt đầu tăng sản lượng khai thác.

3. Cuộc chiến chống lạm phát tác động đa chiều đến kinh tế - xã hội các quốc gia

Theo IMF, lạm phát toàn thế giới năm 2022 ước tính lên tới 8,8%, cao hơn nhiều so với năm 2021 (4,5%) và các dự báo đầu năm, nhưng không đều giữa các khu vực hay các nhóm nước: các nước phát triển 7,2% (riêng Mỹ 8%), các nước đang phát triển 9,9% (riêng Trung Quốc 4,2% và Việt Nam 3,7%). Trong khi đó, một số nước, do xung đột quân sự hoặc biến động chính trị, chỉ số CPI cao trên 150%, như Venezuela, Sudan, Zimbabwe, Thổ Nhĩ Kỳ, Argentina,... Trong số các nguyên nhân dẫn đến lạm phát cao, quan trọng nhất là chiến sự ở Ukraina gây gián đoạn nguồn cung dầu khí, lương thực; sự gia tăng cả sản xuất lẫn tiêu dùng sau khi hầu hết các nước hủy phong tỏa phòng chống dịch Covid; OPEC kiên định chính sách không tăng sản lượng khai thác dầu trong ngắn hạn, mà chỉ tuân theo quy luật kinh tế thị trường. Tình hình đó buộc các nước phải có nhiều biện pháp quyết liệt chống lạm phát, ổn định kinh tế vĩ mô, nhưng cách thức thì có những khác biệt. Nổi bật nhất là việc Cục Dự trữ liên bang Mỹ (FED) có tới 7 lần tăng lãi suất

(giữa tháng 12 đạt mức 4,5%, cao nhất trong vòng 40 năm qua). Động thái trên của FED buộc các ngân hàng trung ương khác phải tăng lãi suất theo để kiềm chế đà mất giá của bản tệ.

4. Cạnh tranh công nghệ cao giữa Mỹ và Trung Quốc đặt ra một số vấn đề mới cho kinh tế thế giới

Sau hơn 4 năm bị cuốn vào chiến tranh thương mại, đến nay dường như cả Mỹ và Trung Quốc đều thấy những bất cập, thiệt hại, nên đã có sự điều chỉnh: giảm cạnh tranh về thương mại, tăng đối đầu về công nghệ tiên tiến. Trong cạnh tranh thương mại, Mỹ nắm thế chủ động, nhưng Trung Quốc cũng không chịu lùi bước, luôn quyết liệt bám đuổi. Bắt đầu từ đầu quý II, trước tác động của cạnh tranh địa chính trị giữa các nước lớn, Mỹ - nước dẫn đầu thế giới về khoa học - công nghệ, nhất là các công nghệ tiên tiến thế hệ mới, đã cảm thấy mình đang bị “xâm lấn” từ phía đối thủ. Vì thế, tháng 10/2022, Washington ban hành quy định không cho phép Bắc Kinh tiếp cận công nghệ, thiết bị sản xuất các chip nhớ tiên tiến, cấm xuất khẩu các loại chip cho trí tuệ nhân tạo và sản xuất các bộ vi xử lý (CPU),... tức là, cấm chuyển giao cho Trung Quốc các công nghệ lõi tiên tiến vốn là thế mạnh mà Mỹ đang nắm giữ. Với tiềm lực và cả những “ngón đòn” của mình, hiện nền kinh tế lớn thứ 2 thế giới đang tham vọng thực hiện Chiến lược “*Made in China 2025*” để vươn lên cùng Mỹ chiếm lĩnh đỉnh cao, cùng dẫn dắt nền công nghệ toàn cầu. Rất có thể trong tương lai gần, thế giới sẽ được chứng kiến tình trạng song hành, vừa

bám đuổi, học hỏi nhau, nhưng lại vừa cạnh tranh với nhau giữa hai nền công nghệ mang hai thương hiệu “Made in USA” và “Made in China”. Nếu điều đó xảy ra, sẽ đặt ra vấn đề lớn đối với phần còn lại của kinh tế thế giới: làm thế nào nhanh chóng tiếp cận thành tựu của hai nền công nghệ hàng đầu, áp dụng chúng vào công cuộc phát triển kinh tế nước mình trong quá trình chuyển đổi số như một tất yếu khách quan, trong đó trọng tâm là phát triển kinh tế số.

5. Bất đồng giữa EU và Mỹ xung quanh chính sách chống lạm phát

Tháng 8/2022, Quốc hội Mỹ thông qua Đạo luật giảm lạm phát (viết tắt là IRA). Với tổng ngân sách 430 tỷ USD, IRA kỳ vọng sẽ giúp tăng tốc quá trình chuyển đổi sang một nền kinh tế ít carbon, trong đó, bao gồm 370 tỷ USD trợ giá cho năng lượng xanh, giảm thuế cho các xe điện do nước này sản xuất, hỗ trợ các chi tiêu xã hội để kiểm soát lạm phát. Cùng với đó là hàng loạt các biện pháp nhằm tăng vị thế của đồng USD, ưu đãi cho hàng hóa, dịch vụ Mỹ trong thương mại quốc tế. Chính điều đó đã gây phản ứng mạnh của châu Âu. EU gọi IRA là phản cạnh tranh và có thể cướp việc làm tại châu Âu, đặc biệt là trong lĩnh vực năng lượng và ô tô. Đầu tháng 12, bà Von der Leyen-nói EU, Chủ tịch Ủy ban châu Âu, phải làm việc với Mỹ “để giải quyết một số khía cạnh gây lo ngại nhất của đạo luật”. Tuy nhiên, bà cũng cho rằng Brussels cần “điều chỉnh” các quy định để tạo điều kiện cho đầu tư chuyển đổi vì môi trường và “đánh giá lại nhu cầu tài trợ thêm của châu Âu cho quá trình chuyển đổi”. Còn

Bernd Lange, Chủ tịch Ủy ban Thương mại Nghị viện châu Âu, tỏ ra cứng rắn hơn, khi cho rằng gây sức ép buộc Mỹ sửa đạo luật sẽ rất tốn thời gian, nên EU cần đệ đơn kiện Mỹ lên WTO. Tổng thống Pháp Emmanuel Macron, trong chuyến thăm Mỹ đầu tháng 12, cũng đã nêu các lo ngại của EU về IRA với Tổng thống Joe Biden và đề nghị hai bên cần hợp tác để cùng tháo gỡ. Hiện chưa rõ bất đồng này sẽ được hai bên giải quyết đến đâu, hãy cùng chờ xem.

6. Đại hội XX Đảng Cộng sản Trung Quốc (từ 16 đến 22/10) đã thông qua các quyết sách quan trọng, trong đó có chính sách phát triển kinh tế - xã hội

Về kinh tế vĩ mô, Đại hội khẳng định đã hoàn thành mục tiêu “100 năm lần 1” (xây dựng thành công xã hội “khả giả toàn diện”) và đang bước vào thực hiện mục tiêu “100 năm lần 2” đưa đất nước thành cường quốc XHCN hiện đại hóa kiểu mới. Từ “kiểu mới” này được giải thích là thúc đẩy mạnh mẽ phát triển *chất lượng cao*, thay cho *tốc độ cao* của thời kỳ trước, hướng đến một nền kinh tế mạnh thực chất, tự chủ cao độ, có sức chống đỡ tốt với các cú sốc và sự tương tác trái chiều của các nhân tố bên ngoài, phát triển bền vững, lan tỏa rộng rãi, gắn kết sâu sắc và cùng có lợi với kinh tế thế giới. Trọng tâm là thúc đẩy công nghiệp hóa kiểu mới, đẩy nhanh xây dựng cường quốc về chế tạo, chất lượng, hàng không vũ trụ, giao thông, mạng internet và quốc gia số. Điểm nhấn ở Đại hội lần này là vai trò của khoa học, công nghệ, giáo dục trong phát triển nói chung, nhất là về kinh tế: thực hiện chiến lược khoa học giáo

dục chấn hưng đất nước, coi “khoa học kỹ thuật là lực lượng sản xuất thứ nhất, nhân tài là nguồn lực thứ nhất, sáng tạo là động lực thứ nhất”; phấn đấu đạt 2 mục tiêu chiến lược “tự chủ trong lĩnh vực công nghệ”, “tự tin, tự cường về văn hóa”, thúc đẩy hai chiến lược đó là phát triển bằng sáng tạo và xây dựng cường quốc bằng nhân tài,... Tất cả tập trung thực hiện cho bằng được đại chiến lược “*Made in China 2025*” đã đề ra hơn 15 năm trước, nhằm đuổi kịp để cùng Mỹ chiếm vị trí “dẫn dắt thế giới về công nghệ”.

7. Cuộc bầu cử Quốc hội giữa kỳ ở Mỹ (8/11/2022) được dư luận quan tâm. Kết quả này sẽ tác động đến kinh tế của Mỹ nói riêng, cả thế giới nói chung trong vòng 2 năm tới. Kết quả không thật đúng như dự báo: tuy đảng Cộng hòa trở lại kiểm soát Hạ viện, nhưng phe Dân chủ vẫn chiếm ưu thế ở Thượng viện. Theo đó, về cơ bản Tổng thống J. Biden sẽ không gặp nhiều khó khăn trong triển khai các biện pháp để điều hành nền kinh tế của mình, đồng nghĩa đường lối kinh tế của nước Mỹ sẽ không có thay đổi lớn trong thời gian còn lại của nhiệm kỳ. Quốc hội lưỡng viện khóa 118 của Mỹ sẽ nhậm chức vào đầu tháng 01/2023. Càng về cuối năm 2022 diễn biến thực tế của kinh tế Mỹ càng cho thấy những dấu hiệu khả quan hơn so với hồi giữa năm: các chỉ số về lạm phát đã hạ nhiệt, GDP tăng trưởng dương, chính sách chống lạm phát của FED đem lại hiệu quả, thất nghiệp giảm, tiêu dùng tăng,... Tình hình này đã đem lại những hy vọng tốt đẹp hơn trong năm 2023 cho người dân Mỹ nói riêng, thế giới nói chung.

8. Tỷ phú Pháp Bernard Arnault soán ngôi người giàu nhất thế giới 2022 của tỷ phú Mỹ Elon Musk và trở thành người châu Âu đầu tiên nắm giữ vị trí này

Theo Tạp chí Forbes số 12/2022, tổng tài sản của Tập đoàn LVMH, đế chế hàng xa xỉ lớn nhất thế giới, lên tới 188,6 tỷ USD. Nếu như túi tiền của người giàu nhất năm 2021 E.Musk năm nay đã “bốc hơi” hơn 100 tỷ USD vì đại dịch và thương vụ mua lại Twitter, thì ngược lại, nhờ mở rộng hệ thống phân phối với 5.500 cửa hàng trên toàn cầu, B. Arnault đã bỏ túi thêm gần bằng số tiền mà ông chủ của Tesla mất đi. Tập đoàn này sở hữu 75 thương hiệu nổi tiếng, như Dom Perignon, Christian Dior, Tiffany & Co,... với đủ các loại hàng hóa, dịch vụ xa xỉ, từ rượu, thời trang, đồ da, đồng hồ đến đồ trang sức, khách sạn, nước hoa, mỹ phẩm,... Tập đoàn hiện có vốn hóa lên tới 365,7 tỷ euro, lớn nhất châu Âu. Lọt vào danh sách những tỷ phú hàng đầu thế giới từ lâu, nhưng B. Arnault là người khiêm tốn, khá kín tiếng. Bí quyết giúp tỷ phú 73 tuổi này thành công trong kinh doanh chỉ gói gọn trong 4 từ: mạo hiểm, gặp may. Ông thích mua lại các hãng, công ty sắp phá sản để rồi vực dậy và phát triển. Thời đại dịch Covid-19, trong lúc đa số các ngành hàng đều gặp khó, thì hàng xa xỉ của LVMH vẫn thu hút khách giàu có, có lẽ chỉ vì tâm lý của những người nhiều tiền: càng khó khăn, bí bách vì phong tỏa, giãn cách thì lại càng mua sắm nhiều hơn.

9. Hội nghị thượng đỉnh LHQ về biến đổi khí hậu (COP 27) diễn ra từ

ngày 06 đến 19/11 tại TP. Sham El-Sheikh, Ai Cập, thông qua nhiều quyết định quan trọng

Quan trọng nhất trong số đó là “Thỏa thuận khí hậu tổng quát cuối cùng” bao gồm một loạt nỗ lực lớn của thế giới nhằm hạn chế mức tăng nhiệt độ của Trái đất ở mức 1,5 độ C so với thời kỳ tiền công nghiệp. Đồng thời, thỏa thuận cũng lần đầu tiên đề cập tới năng lượng tái tạo, trong khi nhắc lại những kêu gọi trước đây về tăng cường nỗ lực hướng tới giảm điện than và loại bỏ trợ cấp nhiên liệu hóa thạch. Đáng tiếc là do nhiều bất đồng, những mục tiêu này không tiến xa hơn mức đạt được tại COP 26 ở Anh cuối năm 2021. Nhưng bù lại, (và cũng là nội dung mới) của COP 2022 này là quyết định thành lập Quỹ đền bù thiệt hại nhằm huy động nguồn tài chính để hỗ trợ các nước nghèo khắc phục hậu quả của biến đổi khí hậu. Hội nghị cũng thông qua Nghị quyết nhằm giảm các bất bình đẳng liên quan đến biến đổi khí hậu. Đó là, bất bình đẳng giữa các nước giàu (G7, G20) với các nước nghèo (G77) về 3 mặt đóng góp, giảm thiểu và thích ứng. Số liệu cho thấy, trong khi phát thải khí CO2 nhiều (80%) nhưng các nước giàu chỉ đóng góp 44% vào ngân sách chống biến đổi khí hậu; Ngược lại, các nước nghèo trong khi phát thải khí nhà kính ít hơn thì lại hứng chịu hậu quả nhiều hơn và khó thích ứng hơn với những thảm họa mà thiên nhiên gây ra.

10. Cúp Bóng đá thế giới - FIFA World 2022 - với những điều thú vị về... kinh tế.

Vòng chung kết giải vô địch thế giới của môn thể thao Vua diễn ra từ 20/11

đến 18/12 ở Qatar (đất nước châu Á chỉ có 1,5 triệu dân), quy tụ 32 đội bóng xuất sắc nhất hành tinh. Ngoài ý nghĩa thể thao, giải đấu cũng có nhiều điều đáng nói, nhất là về kinh tế. Nó đã xác lập 3 kỷ lục trong lịch sử FIFA, gồm: nước chủ nhà đã chi phí nhiều nhất (hơn 220\$ tỷ), nhưng có được nguồn thu từ khách du lịch nhiều nhất (7,5 tỷ USD) và nhà tổ chức FIFA thu được số tiền lời cao nhất (gần 7,5 tỷ USD). Nhờ chú trọng đầu tư và quảng bá cho hình ảnh đất nước, Qatar cũng đã áp dụng công nghệ tiên tiến nhất vào mọi khâu trong tổ chức sự kiện (từ chuyên môn, quản lý khách du lịch đến đảm bảo an ninh...) tạo được ấn tượng tốt đối với các đội bóng cũng như người hâm mộ, du khách. Một nét độc đáo khác là nhờ nguồn tài chính dồi dào, ứng dụng công nghệ tiên tiến mà có tới 4/7 sân vận động xây mới, khi ngày hội bóng đá kết thúc sẽ được hoán đổi công năng thành các trung tâm thương mại, khách sạn... hay chuyển đi nơi khác, thậm chí xuất khẩu. Điều này chẳng những là niềm tự hào vì rất ít nước chủ nhà làm được, mà còn có ý nghĩa thực hành tiết kiệm trong thời buổi mọi tài nguyên đang trở nên khan hiếm hơn như hiện nay. Ngoài ra, nhờ tổ chức World Cup mà quan hệ ngoại giao giữa Qatar với một số nước láng giềng Tây Á được hàn gắn sau 4 năm gián đoạn, kéo theo đó là quan hệ kinh tế, thương mại, du lịch... được phục hồi, phát triển. Điều này thêm khẳng định rằng, thể thao chân chính (trong đó có bóng đá) có thể giúp con người, các quốc gia hòa đồng, xích lại gần nhau hơn khi có chung niềm đam mê./.